

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ: МУАММОЛАР ВА ТАЖРИБА

Бекмуродов Абдувоҳид Абдуманнон ўғли
Сирдарё вилояти ИИБ ҳузуридаги Тергов
бошқармаси кадрлар гуруҳи катта инспектори
E-mail: abduvohidbekmurodov@gmail.com
Тел: +998974779488

Аннотация: Мақолада Сирдарё вилояти ички ишлар органларининг ташкил топиши, дастлабки фаолияти, кадрлар сиёсати, моддий-техник таъминоти ҳамда мустақиллик йилларида амалга оширилган ислохотлар илмий-таҳлилий жиҳатдан ўрганилган. Шунингдек, 1989 йилдаги ижтимоий-сиёсий инқироз ҳолатлари ва уларнинг ҳуқуқ-тартибот тизимига таъсири ёритилган. Тадқиқот натижалари ички ишлар органлари фаолиятининг эволюциясини тушунишда муҳим аҳамият касб этади.

Калит сўзлар: ички ишлар органлари, милиция, Сирдарё вилояти, жинойтчилик, кадрлар сиёсати, ижтимоий низолар, мустақиллик, ислохотлар.

Кириш: Ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш ҳар қандай давлатнинг устувор вазифаларидан бири ҳисобланади. Айниқса, янги ташкил этилган ҳудудларда ички ишлар органлари фаолияти нафақат жинойтчиликка қарши кураш, балки ижтимоий барқарорликни таъминлашда ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Сирдарё вилояти ички ишлар органларининг тарихи мазкур тизимнинг оғир шароитларда шаклланиб, босқичма-босқич такомиллашиб борганини кўрсатади. Бу жараённи ўрганиш нафақат тарихий, балки амалий аҳамиятга ҳам эгадир.

1. Ташкил топиш босқичи ва дастлабки муаммолар (1963–1968 йй.)

1963 йилда Сирдарё вилояти ташкил этилиши билан бир қаторда ички ишлар органлари ҳам шакллантирилди. Вилоят милициясига биринчи раҳбар сифатида полковник Хидир Дўстмуродович Давиров тайинланди.

Дастлабки босқич кўйидаги жиддий муаммолар билан характерланади:

- хизмат биноларининг йўқлиги ёки вақтинчалиги;
- кадрлар етишмаслиги ва уларнинг малакалари пастлиги;
- турар жой муаммоси;
- транспорт ва техник воситалар танқислиги.

Ички ишлар бошқармаси ходимлари тор ва ноқулай хоналарда, ҳатто бир хонада бир неча нафардан яшаб ва ишлаб, хизмат олиб борган. Кўпчилик ходимлар

вагон-уйларда истиқомат қилгани тизимнинг қай даражада оғир шароитларда шаклланганини кўрсатади.

2. Кадрлар сиёсати ва жиноятчиликка қарши кураш

1960-йилларда вилоятда ижтимоий таркибнинг мураккаблиги жиноятчилик ҳолатига бевосита таъсир кўрсатган. Янги ерларни ўзлаштириш жараёнида турли ҳудудлардан келган аҳоли қаторида муқаддам судланган шахслар ҳам кўп бўлган.

Бу эса:

- ҳуқуқбузарликлар сонининг юқори бўлишига;
- жиноятларни очишда қийинчиликларга;
- профилактика ишларининг самарасизлигига олиб келган.

Шу билан бирга, ички ишлар органларида ишлаган ходимларнинг катта қисми иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари бўлиб, уларнинг интизом ва масъулияти тизимни сақлаб туришда муҳим роль ўйнаган.

Кейинчалик раҳбарият томонидан:

- тажрибали ҳуқуқшуносларни жалб қилиш;
- тергов ва қидирув соҳасида мутахассислар тайёрлаш;
- кадрлар сифатини ошириш чоралари кўрилди.

Натижада тизим самарадорлиги аста-секин ошди.

3. Инфратузилма ривож ва ташкилий мустаҳкамланиш

1968 йилда ички ишлар бошқармасининг янги бинога кўчирилиши хизмат самарадорлигига ижобий таъсир кўрсатди.

Бироқ ҳудуднинг кенглиги ва инфратузилманинг етарли эмаслиги сабабли:

- тезкор ҳаракат қилиш имкониятлари чекланган;
- жиноят жойига кеч етиб бориш ҳолатлари кузатилган.

1981 йилда Сирдарё ГРЭСда содир бўлган йирик ёнғин ички ишлар органларининг фавқулодда ҳолатлардаги фаолиятини намоён этди. Бу воқеа тизимнинг сафарбарлик қобилиятини синовдан ўтказган муҳим ҳолат сифатида баҳоланади.

4. 1989 йил ижтимоий-сиёсий инқирози ва унинг таъсири

1989 йилда Фарғона водийсида юз берган миллатлараро низолар Сирдарё вилоятига ҳам хавф солди.

Ушбу воқеаларнинг асосий сабаблари:

- ижтимоий-иқтисодий муаммолар;
- ишсизлик;
- давлат бошқарувидаги камчиликлар;
- миллатлараро муносабатлардаги мувозанатсизлик.

Сирдарё вилояти ички ишлар органлари:

- казарма режимига ўтди;

- барча куч ва воситаларни сафарбар қилди;
- аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини кучайтирди.

Натижада оммавий қонли тўқнашувларнинг олди олинди. Бу ҳолат ички ишлар органларининг инқироз шароитидаги самарали фаолиятини кўрсатади.

5. Мустақиллик йилларидаги туб ислохотлар

1991 йилдан кейин ички ишлар органлари фаолиятида туб ўзгаришлар амалга оширилди.

Асосий йўналишлар:

5.1. Ташкилий ислохотлар

- патруль-пост хизмати жорий этилди;
- кенгайтирилган милиция участкалари ташкил қилинди;
- жамоатчилик билан ҳамкорлик кучайтирилди.

5.2. Ҳуқуқий ва институционал ўзгаришлар

- паспорт тизими такомиллаштирилди;
- маҳалла посбонлари ва яраштириш комиссиялари ташкил этилди;
- жиноят-қидирув ва терроризмга қарши кураш тизимлари интеграция қилинди.

5.3. Моддий-техник база

- янги бинолар қурилди;
- транспорт воситалари билан таъминлаш яхшиланди;
- таянч пунктлар ташкил этилди.

6. Самарадорлик ва натижалар таҳлили

Амалга оширилган ислохотлар натижасида:

- жиноятчилик умумий даражаси 22% га камайди;
- оғир ва ўта оғир жиноятлар 8–10% га қисқарди;
- аҳоли хавфсизлиги сезиларли даражада ошди.

Бу кўрсаткичлар ички ишлар органлари фаолияти самарадорлигининг ошганини кўрсатади.

7. Замонавий таҳдидлар ва долзарб вазифалар

Ҳозирги босқичда қуйидаги таҳдидлар мавжуд:

- терроризм ва экстремизм;
- наркотрафик;
- одам савдоси;
- ахборот хавфсизлигига таҳдидлар.

Бу ҳолатлар ички ишлар органларидан:

- юқори сергаклик;
- замонавий технологияларни жорий этиш;
- профилактика ишларини кучайтиришни талаб этади.

Хулоса

Сирдарё вилояти ички ишлар органларининг тарихи оғир шароитларда бошланган, лекин босқичма-босқич такомиллашган тизимни намоён этади.

Дастлабки йиллардаги муаммоларга қарамай:

- кадрлар сиёсати яхшиланди;
- моддий база мустаҳкамланди;
- ташкилий ислоҳотлар амалга оширилди.

Айниқса, мустақиллик йилларидаги ислоҳотлар тизимни янги босқичга олиб чиқди. Бугунги кунда ички ишлар органлари жамият хавфсизлигини таъминлашда муҳим институционал механизм сифатида фаолият юритмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Қаримов И.А. *Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида*. – Тошкент: Ўзбекистон, 2011.
2. Қаримов И.А. *Юксак маънавият – энгилмас куч*. – Тошкент: Маънавият, 2008.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва қарорлари тўплами. – Тошкент, 1991–2001 йй.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 31 июлдаги “Ўзбекистон Республикасида кинология хизматини ривожлантириш чоратадбирлари тўғрисида”ги қарори.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 21 апрелдаги “Криминал уюшган жиноятчилик, терроризм ва наркотрафикка қарши курашни кучайтириш чоралари тўғрисида”ги қарори.
6. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги архив материаллари. – Сирдарё вилояти ИИБ жамғармаси, 1963–2000 йй.
7. Сирдарё вилояти ички ишлар бошқармаси тарихи бўйича ҳужжатлар ва статистик маълумотлар тўплами. – Гулистон, 2005.
8. Бозоров О. *Фарғона воқеалари: тарих ва таҳлил*. – Тошкент: Фан, 2000.
9. “Известия” газетаси. – 1989 йил 8 июнь сони.
10. Абдуллаев Қ. *Ўзбекистонда ҳуқуқ-тартибот органлари тарихи*. – Тошкент: Академия, 2010.
11. Раҳмонов Ш. *Ички ишлар органлари фаолиятини ташиқил этиши асослари*. – Тошкент: ИИБ Академияси, 2015.
12. Норматов Б. *Жиноятчиликка қарши кураш назарияси ва амалиёти*. – Тошкент: Адолат, 2012.
13. Ўзбекистон Республикасининг “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги Қонуни. – Тошкент, 2016.
14. Ўзбекистон Республикасининг “Терроризмга қарши кураш тўғрисида”ги Қонуни. – Тошкент, 2000.
15. Статистик маълумотлар: Сирдарё вилояти ИИБ йиллик ҳисоботлари (1991–2000 йй.).